

مشور اخلاق پژوهش به نام خدا

بیاماری از خداوند سبحان و اعتماد به اینکه عالم محضر خداوند است و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشتن مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری و دانشجویان و اعضای هیات علمی و واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم.

اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

۱- اصل برائت: التزام به برائت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضوع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می پالایند.

۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و محافظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.

۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.

۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.

۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.

۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشورها و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.

۷- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.

۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.

۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

امضاء پژوهشگر:

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه فقه و حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه ی کارشناسی ارشد (M . A)

گرایش: فقه و حقوق خصوصی

عنوان:

بررسی مبانی فقهی و حقوقی چند مرحله ای بودن نظام دادرسی در ایران

استاد راهنما:

دکتر هادی عظیمی گرکانی

پژوهشگر:

حسین رضانی

زمستان ۱۳۹۵

تقدیم به

پدر، مادر و همسر عزیزم و تقدیم

به همه آنان که مرا علم آموختند.

تقدیر و تشکر

از کلیه اساتید بزرگوارم برای زحمات فراوانی که متقبل شدند، دوستان
خوبم و کلیه عزیزانی که مراد انجام تحقیقات مربوط به پایان نامه یاری
نمودند، کمال تشکر و سپاس خود را ابراز می دارم.

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب حسین رضانی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۹۳۰۲۸۱۶۵۶ در رشته فقه و حقوق خصوصی که در تاریخ ۹۵/۱۰/۵ از پایان نامه خود تحت عنوان: بررسی مبانی فقهی و حقوقی چند مرحله ای بودن نظام دادرسی در ایران

با کسب نمره ۱۶/۵ و درجه خوب دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم:

۱. این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲. این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ ۹۵/۱۰/۵

دانشجوی کارشناسی ارشد حسین رضایی از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۶/۵ بحروف
شانزده ونیم تمام و با درجه خوب مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی

دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۰۴۰۷۹۴۲۱۲۰
عنوان پایان نامه: بررسی مبانی فقهی و حقوقی چند مرحله ای بودن نظام دادرسی در ایران		
نام و نام خانوادگی دانشجو: حسین کاظمی	تاریخ شروع پایان نامه: ۹۴/۸/۱۲	تاریخ اتمام پایان نامه: ۹۵/۱۰/۵
شماره دانشجویی: ۹۳۰۲۸۱۶۵۶	رشته تحصیلی: فقه و حقوق خصوصی	
استاد/استادان راهنما: دکتر هادی عظیمی گرکانی استاد/استادان داور: داخلی دکتر علی بهرامی نژاد مغوثیه داور خارجی: دکتر سوده شاملو		
چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده): حکمی که در مرحله بدوی صادر می گردد ممکن است که اشتباه و یا بر اثر اغراض قضات نا عادلانه باشد. دادرسی هر چند که مجرب و آزموده باشد و پایبند به اصول اخلاقی، باز در معرض خطا و نسیان قرار دارد. لذا برای حفظ اعتبار دستگاه قضا در جهت جلب اعتماد عمومی از طریق صدور آراء قریب به واقع و نیز تأمین و تضمین حقوق افراد جامعه، بازنگری در رأی و رسیدگی به دعوا در دو مرحله به وجود آمده و مجاز دانسته شده است. نظام قضایی کشورمان با این وجود، راه احتیاط را کنار نگذاشته و در برخی موارد مرحله سوم هم در کار است که اصطلاحاً بدان اعاده دادرسی می گویند. که محکوم علیه می تواند حتی پس از صدور رأی قطعی از دادگاه تجدیدنظر استان نسبت به آن اعتراض کند. اعتراض ثالث هم به این صورت است. اگر در پرونده ای رأی صادر شود و صدور این رأی منافع دیگری را به خطر بیندازد، اگر چه این رأی قطعی باشد شخص ثالث می تواند با رعایت شرایط قانونی به این رأی اعتراض کند. فرجام خواهی با سایر طرق شکایت متمایز است بخاطر این که فرجام نه طریقه عدولی و نه طریقه تصحیحی است، چرا که حاصل کار دیوان عالی کشور فقط نقض یا ابرام حکمی است که برای دعوا صادر شده است. واژگان کلیدی: فقه امامیه، حقوق اسلامی، مراحل دادرسی، چند مرحله ای بودن، نظام دادرسی		

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه مناسب است تاریخ و امضا:

مناسب نیست

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
فصل اول: کلیات	
۱-۱- طرح کلی تحقیق	۴
۱-۱-۱- بیان مساله :	۴
۱-۱-۲- اهمیت موضوع:	۵
۱-۱-۳- هدف ها:	۵
۱-۱-۴- سوال ها:	۵
۱-۱-۵- فرضیه ها:	۵
۱-۱-۶- چارچوب نظری:	۶
۱-۱-۷- پیشینه:	۶
۱-۱-۸- روش:	۷
۱-۱-۹- روش گرد آوری اطلاعات:	۷
۱-۲- واژه شناسی	۷
۱-۲-۱- مفهوم لغوی و اصطلاحی فقه	۸
۱-۲-۲- مفهوم لغوی و اصطلاحی حقوق	۸
۱-۲-۳- مفاهیم لغوی و اصطلاحی در چند مرحله ای بودن	۸
۱-۲-۴- مفهوم لغوی و اصطلاحی رأی	۸
۱-۲-۵- مفهوم لغوی و اصطلاحی حکم	۹
۱-۲-۶- مفهوم لغوی و اصطلاحی وخواهی	۹
۱-۲-۷- مفهوم لغوی و اصطلاحی تجدیدنظر خواهی	۹
۱-۲-۸- مفهوم لغوی و اصطلاحی اعاده دادرسی	۱۰
۱-۲-۹- مفهوم لغوی و اصطلاحی اعتراض ثالث	۱۰
۱-۲-۱۰- مفهوم لغوی و اصطلاحی فرجام خواهی	۱۱
۱-۲-۱۱- مفهوم لغوی و اصطلاحی نظام دادرسی	۱۱
فصل دوم : رسیدگی در مرحله بدوی	
۱-۲-۱- حکم	۱۳

۱۳	۱-۱-۲- معیار تشخیص حکم
۱۴	۲-۱-۲- شیوه تنظیم و نگارش حکم
۱۵	۳-۱-۲- ابلاغ حکم
۱۶	۴-۱-۲- تصحیح حکم
۱۷	۵-۱-۲- آثار حکم
۲۰	۶-۱-۲- اقسام حکم
۲۴	۲-۲- طرق عادی شکایت از آراء
۲۴	۱-۲-۲- واخواهی
۲۴	۲-۲-۲- واخواهی در فقه امامیه
۳۰	۳-۲-۲- واخواهی در حقوق موضوعه
۳۳	۴-۲-۲- مهلت دعوی واخواهی
۳۵	۵-۲-۲- آثار واخواهی

فصل سوم: رسیدگی در مرحله تجدیدنظر خواهی

۳۹	۱-۳- تجدیدنظر در فقه امامیه
۳۹	۱-۱-۳- تجدیدنظر در حکم قاضی مجتهد
۴۱	۲-۱-۳- دلیل فقهای مخالف تجدیدنظر و نقد آن
۴۴	۳-۱-۳- نظرات فقها در جواز تجدیدنظر در حکم
۴۷	۴-۱-۳- نظرات فقها در مورد نقض حکم:
۵۰	۵-۱-۳- تجدیدنظر در حکم قاضی غیر مجتهد:
۵۱	۲-۳- تجدیدنظر خواهی در حقوق موضوعه
۵۱	۱-۲-۳- اصل تجدیدنظر
۵۲	۲-۲-۳- احکام قابل تجدید نظر
۵۴	۳-۲-۳- قرار های قابل تجدید نظر
۵۵	۴-۲-۳- اصحاب دعوی تجدید نظر
۵۷	۵-۲-۳- علل و جهات درخواست تجدیدنظر
۵۹	۶-۲-۳- مهلت تجدید نظر خواهی
۶۱	۳-۳- عذر تجدید نظر خواه
۶۲	۱-۳-۳- شرایط دادخواست تجدید نظر

۳-۳-۲-رسیدگی در دادگاه تجدیدنظر ۶۳

۳-۳-۳-آثار تجدیدنظر ۶۶

فصل چهارم: رسیدگی در مرحله فرجام خواهی، اعاده دادرسی و اعتراض ثالث

۴-۱-طرق فوق العاده ی شکایت از آرا ۷۱

۴-۱-۱-فرجام خواهی ۷۱

۴-۱-۲-آرای قابل فرجام ۷۲

۴-۱-۳-آرای غیر قابل فرجام ۷۵

۴-۱-۴-مهلت و موعد فرجام خواهی از آرای محاکم ۷۶

۴-۱-۵-آثار فرجام ۷۷

۴-۱-۶-آیین فرجام خواهی و رسیدگی ۸۰

۴-۱-۷-موارد نقض فرجام ۸۷

۴-۲-اعاده دادرسی ۸۸

۴-۲-۱-آرای قابل اعاده دادرسی ۸۹

۴-۲-۲-جهات اعاده دادرسی ۹۱

۴-۲-۳-مهلت درخواست اعاده دادرسی ۹۴

۴-۲-۴-اصحاب دعوی در اعاده دادرسی ۹۵

۴-۲-۵-اقسام اعاده دادرسی ۹۶

۴-۲-۶-ترتیب رسیدگی به دادخواست اعاده ی دادرسی ۹۷

۴-۲-۷-آثار اعاده دادرسی ۹۹

۴-۲-۸-صدور رأی ، تصحیح، قابلیت شکایت و آثار آن ۱۰۰

۴-۳-اعتراض شخص ثالث ۱۰۳

۴-۳-۱-آرای قابل اعتراض ثالث ۱۰۳

۴-۳-۲-موعد و مهلت اعتراض شخص ثالث ۱۰۵

۴-۳-۳-دعوای اعتراض ثالث ۱۰۶

۴-۳-۴-آثار اعتراض ثالث ۱۰۹

۴-۳-۵-صدور رأی، ابلاغ، تصحیح و شکایت از آن ۱۱۲

فصل پنجم: نتیجه گیری ، پیشنهادها و منابع

۵-۱-نتیجه گیری ۱۱۶

۲-۵-پیشنهاده‌ها.....۱۲۰

فهرست منابع و مآخذ.....۱۲۲

مقدمه

از مهمترین وظایف حکومت برقراری نظم و فصل خصومت افراد و برقراری عدالت در جامعه است. محاکم مهمترین تجلیگاه این وظیفه حکومت می باشند. در تمام جوامع حکومتها علاوه بر این که در تلاشند تا در سریعترین زمان ممکن به حل و فصل اختلافات بپردازند در عین حال رعایت عدالت نیز در این فصل خصومت مورد نظر است.

آنچه مسلم است قضات دادگاهها به واسطه انسان بودن مصون از خطا و اشتباه نیستند و در هر دادرسی احتمال سهو و خطا را نمی توان منتفی دانست؛ و از اینرو نظارت بر نحوه رسیدگی و صدور حکم ضروری است و از طرف دیگر تسریع در رسیدگی و فصل خصومت مستلزم این است که رسیدگیها و نظارتها در یک نقطه پایان برسند و چنین فرض شود که رأی قاضی مطابق با اصول و واقعیت است و در غیر این صورت اگر دستگاه قضا در انتظار برقراری عدالت واقعی و حقیقت مطلق باشد، با توجه به اینکه علوم بشری از نفوذ در مکنونات انسانی عاجزند، از وظیفه اصلی و حکومتی خود (برقراری نظم) باز می ماند و لذا باید ناچاراً به یک رسیدگی عادی اکتفا نمود و در یک مرحله ای، رأی دستگاه قضا مطابق با واقع فرض نمود، اگر چه ممکن است در عالم واقع این فرض در برخی موارد صحیح نباشد.

پیشرفتهای بشری در زمینه علوم و تکنولوژی باعث شده است در مقایسه با جوامع ابتدائی وضعیت دگرگون گردد و روز به روز بر حجم دعاوی و پیچیدگی کیفی آنها افزوده گردد. از طرف دیگر دقت در رسیدگی بیش از پیش اهمیت پیدا کرده است. حل و فصل انبوه دعاوی با تنوع بسیار زیاد مستلزم اتخاذ تدابیری است که با در نظر گرفتن اهمیت گذر زمان و عواقب سوء آن در اقتصاد و نظم جامعه، دقت در دادرسی و برقراری عدالت تا حد ممکن تأمین گردد. در اغلب کشورهای جهان امر دادرسی و آئین آن پس از گذر از فراز و نشیبهای بسیار به اصولی دست یافته است که در تأمین اهداف فوق الذکر سودمند باشد اصولی از قبیل اعتبار امر مختومه و نظارت بر رسیدگی دادگاهها، رسیدگی های شکلی و... آنچه در این رساله مورد بحث قرار می گیرد، از اصولی است که بیشتر نظر به دقت در دادرسی دارد.

دقت در دادرسی دادگاهها در مراجع بالاتر اگر چه از اهمیت به سزائی برخوردار است لیکن نباید به گونه ای باشد که مانع از ختم دعاوی گردد. از اینرو در اغلب کشور های جهان پس از دو مرحله رسیدگی به دعوی فرض می شود که رأی صادره مطابق با واقع است و رسیدگی مجدد به آن مساله شدیداً منع شده است (اعتبار امر مختومه). این قاعده امروزه از اساسی ترین قواعد دادرسی تلقی می گردد که در رسیدگیهای دو مرحله ای در مهلت اعتراض به رأی و مدت رسیدگی تجدیدنظر اجرای حکم بدوی معلق می گردد.

در یک نظام حقوقی منظم و مترقی اهمیت قواعد شکلی قطعاً از قواعد ماهوی کمتر نیست، و بلکه می توان گفت که تمامی تحلیل ها و بررسی های راجع به قواعد ماهوی و تمام تلاشهایی که از سوی حقوقدانان برای استخراج قواعد عادلانه صورت می گیرد، توفیق آن در گرو این است که این قواعد بدرستی اجراء شوند. داشتن قوانین ماهوی مترقی یکی از دو بال پرنده عدالت را تشکیل می دهد و بی مبنا نیست، اگر گفته شود: «نظم دادگری و شیوه علمی حاکم بر آن اگر مهمتر و حساس تر از نظم در قوانین ماهوی نباشد، همپایه آن است و دو مرحله ثبوت و اثبات در حقگذاری و دادگری مکمل یکدیگرند.»

قواعد آیین دادرسی که در تقسیم بندی قواعد حقوقی به قواعد شکلی و ماهوی، در زمره قواعد شکلی محسوب می گردند در ماده ۱ قانون آیین دادرسی مدنی اینگونه تعریف شده است: «قانون آیین دادرسی مدنی، مجموعه اصول و مقرراتی است که در مقام رسیدگی به امور حسبی و کلیه دعاوی مدنی و بازرگانی و دادگاه های عمومی، انقلاب، تجدید نظر، دیوان عالی کشور و سایر مراجعی که به موجب قانون موظف به رعایت آن می باشند به کار می رود.»

یکی از مراحل دادرسی مرحله شکایت از رأیی است که توسط یکی از مراجع قضایی صادر گردیده است. در مباحث مربوط به آیین دادرسی مدنی حقوقدانان طرق شکایت از رأی را طرق عادی و فوق العاده تقسیم می کنند. طرق عادی شکایت شامل واخواهی و تجدید نظر است و طرق فوق العاده شامل فرجام خواهی، اعتراض ثالث و اعاده دادرسی. این رساله در پی آن است تا چند مرحله ای بودن نظام دادرسی در ایران را مورد کنکاش و بررسی قرار دهد.

فصل اول:

کلیات

۱-۱- طرح کلی تحقیق

۱-۱-۱- بیان مساله :

انسان بطور طبیعی موجودی جایز الخطا است و امکان بروز اشتباه از ناحیه هر کس، صرف نظر از موقعیت اداری، اجتماعی و علمی او، اجتناب ناپذیر نیست. منشا اشتباه را باید در عوامل متعددی مانند اشتغال زیاد فکری و فیزیکی، فشارهای روحی و جسمی، مشکلات مالی، تراکم کار، عوامل محیطی و غیره جستجو نمود. واضح است که اشتباه متفاوت از خطای عمدی یا تخلف است که مرتکب آن، معمولاً بطور عالمانه، با سوء نیت و یا به انگیزه اعمال سلیقه و غرض انجام می دهد و تحقق هدف خاصی را دنبال می کند.

قانونگذار باید برای مصون ماندن حقوق شهروندان از هرگونه اشتباه یا تعرضی که ممکن است معلول حرکت یا اقدام مبتنی بر اشتباه یا تخلف قضات باشد، و نیز در جهت تضمین دادرسی عادلانه ای که شایسته دستگاه قضایی باشد، تدابیر ارزشمندی را اتخاذ کند تا ضریب احتمال وقوع اشتباه و تخلف را به کمترین حد ممکن برساند. یکی از شیوه های مهم برای تضمین صلابت آرای صادره و دادرسی منصفانه، پیش بینی دو مرحله بودن یا چند مرحله بودن رسیدگی قضایی است که علاوه بر ایران، در کشورهای دیگر نیز متداول است. در چنین شیوه ای، ضریب احتمال وقوع اشتباه یا تخلف از سوی قاضی صادرکننده رأی، به پایین ترین حد مطلوب می رسد. پرسش اصلی تحقیق آن است که آیا نظام دادرسی چند مرحله ای در ایران دارای مبانی فقهی و حقوقی مشخص و قابل شناسایی است؟

۱-۱-۲- اهمیت موضوع:

ارزش و اهمیت رسیدگی چند مرحله‌ای پس از قرن‌ها قضاوت بر بشر آشکار شده و امروزه در سیستم‌های حقوقی یک ضرورت تلقی می‌گردد. در تاریخ یک صد ساله آئین دادرسی کشور ما هم، رسیدگی چند مرحله‌ای جایگاه ویژه خود را همواره حفظ کرده و آراء قضایی متأثر از اصل رسیدگی چند مرحله‌ای در معرض سنجش مجدد و احیاناً نقض قرار می‌گیرد. قاضی نیز مانند هر انسان دیگری جایز الخطاست، او نیز ممکن است دچار اشتباه شود و به ناحق دانسته یا ندانسته حکم ناروا صادر کند. عدالت قضایی ایجاب می‌کند هر اشتباهی جبران گردد و عدالت اجرا شود.

۱-۱-۳- هدف ها:

هدف اصلی

۱- شناسایی تبیین و ارائه مبانی فقهی و حقوقی نظام دادرسی چند مرحله‌ای در ایران.

هدف های فرعی

- ۱- بررسی مبانی فقهی و حقوقی رسیدگی در مرحله بدوی و واخواهی در ایران.
- ۲- بررسی مبانی فقهی و حقوقی رسیدگی در مرحله تجدید نظر خواهی در ایران.
- ۳- بررسی حقوقی رسیدگی در مرحله فرجام خواهی، اعاده دادرسی و اعتراض ثالث در ایران.

۱-۱-۴- سوال ها:

سوال اصلی

۱- مبناي فقهی و حقوقی چند مرحله‌ای بودن نظام دادرسی چه می باشد؟

سوال های فرعی

- ۱- مبناي حقوقی واخواهی چه می باشد؟
- ۲- مبناي اصل رسیدگی دو مرحله‌ای یا تجدید نظر خواهی چه می باشد؟
- ۳- مبناي حقوقی اعتراض ثالث چه می باشد؟

۱-۱-۵- فرضیه ها:

فرضیه اصلی

۱- در چند مرحله ای بودن دادرسی، ضریب احتمال وقوع اشتباه یا تخلف از سوی قاضی صادرکننده رأی، به پایین ترین حد مطلوب می رسد، و این یک ارزش در اجرای عدالت است.
فرضیه های فرعی

۱- مبنای حقوقی وخواهی، اصل تناظر و رعایت حقوق دفاعی خواننده غایب می باشد.
۲- مبنای اصل رسیدگی دو مرحله ای یا تجدید نظرخواهی را می توان بدین صورت بر شمرد:
الف) کشف حقیقت و صدور احکام صحیح. ب) تضمین قضایی شایسته افراد. ج) پیشگیری از خودکامگی دادرسان. د) فصل خصومت و پیشگیری از اطاله دادرسی.
۳- مبنای حقوقی اعتراض ثالث، این اعتراض، استثنایی بر اصل نسبی بودن احکام دادگاهها است، احکامی که از دادگاهها صادر می شوند نسبت به طرفین و قائم مقام قانونی آنها معتبر است و نسبت به اشخاص ثالث که در دادرسی شرکت نکرده اند، هیچ گونه اثری ندارد.

۱-۱-۶- چارچوب نظری:

شامل پنج فصل است فصل اول به کلیات اختصاص داده شده و فصل دوم رسیدگی در مرحله بدوی مورد بررسی قرار گرفته شده است. و فصل سوم رسیدگی در مرحله تجدید نظر خواهی مورد بحث و بررسی قرار گرفته شده است. و فصل چهارم رسیدگی در مرحله فرجام خواهی، اعاده دادرسی و اعتراض ثالث مورد بحث و بررسی قرار گرفته شده و فصل پنجم نتیجه گیری و پیشنهادها را مورد بررسی قرار داده ایم.

۱-۱-۷- پیشینه:

در خصوص پیشینه این تحقیق می توان بیان داشت بحث چند مرحله ای بودن نظام دادرسی در ایران، بصورت پراکنده در قالب کتاب، مقاله و پایان نامه مورد بحث و بررسی قرار گرفته است اما بصورت منسجم تحقیقی که بتواند رابطه بحث چند مرحله ای بودن نظام دادرسی در ایران را به طور مشخص ارائه بدهد یافت نشد، البته موضوعات مشابهی در قالب کتاب، پایان نامه و یا مقاله مطرح گردیده که از جمله این منابع منتشر شده مرتبط با موضوع تحقیق می توان به کتاب آیین دادرسی مدنی (دوره ی بنیادین)، شمس، عبدالله، ۱۳۹۳، جلد دوم، چاپ بیست و چهارم، تهران، انتشارات دراک که طرق

عادی شکایت از آراء، واخواهی و تجدیدنظر و طرق فوق العاده شکایت از آراء، فرجام خواهی، اعاده دادرسی، و اعتراض ثالث را شامل می شود و مقاله اقسام طرق اعتراض به آرا صادره از محاکم و آثار آن، نوشته سحر ناز حیدری آبندانسری و مهسا دروی، ۱۳۹۴، وب سایت کانون وکلای دادگستری گلستان و همچنین پایان نامه ای تحت عنوان پایان نامه ساختار نظام قضایی ایران و اطاله دادرسی در دادرسی های مدنی، موسویان، سید وحید، ۱۳۹۴، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه دولتی شهید چمران اهواز، و پایان نامه طرق شکایت از احکام وقرارها در حقوق کیفری ایران، شجاع، سلطانعلی، ۱۳۷۲، پایان نامه کارشناسی ارشد دولتی دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، به صورت پراکنده بحث شده است و یا مباحثی مثل اصل رسیدگی دو مرحله ای و ارتباط آن با آراء قضایی در سایت حقوقدانان مطرح شده است اما بطور کامل بحثی در رابطه با بحث چند مرحله ای بودن نظام دادرسی که بصورت کتاب، پایان نامه یا مقاله باشد، تا آنجا که بررسی شد، یافت نشد این تحقیق مبانی فقهی و حقوقی چند مرحله ای بودن نظام دادرسی را مورد بررسی قرار می دهد.

۱-۱-۸- روش:

در این پژوهش روش تحقیق توصیفی و تحلیلی می باشد.

۱-۱-۹- روش گرد آوری اطلاعات:

در این پژوهش روش گرد آوری اطلاعات کتابخانه ای می باشد.

۱-۲-واژه شناسی

به منظور تبیین دقیق موضوع مورد بحث رساله حاضر، نیازمند ارائه تعاریفی واضح هم به صورت لغوی و هم به صورت اصطلاحی از مفاهیم وکلید واژه های اساسی این متن هستیم به همین منظور ابتدا در این فصل کلیات مفاهیم را بررسی نموده و ماهیت شناسی و نظریه های مطروحه پیرامون موضوع مورد بحث را به فصول بعدی موکول می نمایم.

۱-۲-۱- مفهوم لغوی و اصطلاحی فقه

مفهوم لغوی فقه: فقه در لغت، به معنای دانستن و فهمیدن است، به معنای درک کردن چیزهای مخفی نیز آمده است. راغب در مفردات، آن را پی بردن از معلومات حاضر به معلومات غایب معنا کرده است. (۳۰ اردیبهشت ۹۵ . www.wikifeqh.ir).

مفهوم اصطلاحی فقه: در اصطلاح بنابر اینکه فقه یک علم می‌باشد، به علم و استنباط احکام شرع از روی رأی و اجتهاد فقه اطلاق می‌شود. (همان).

۱-۲-۲- مفهوم لغوی و اصطلاحی حقوق

مفهوم لغوی حقوق: حقوق جمع کلمه حق است به معنی سزاوار، رواج، راستی - حق به معنای توانایی و اختیار قانونی افراد است. حقوق به معنی علمی که از قوانین موضوعه بحث می‌کند نیز به کار می‌رود. (مجیدی، ۱۲ اردیبهشت ۹۵ . rru11.blogfa.com).

مفهوم اصطلاحی حقوق: حقوق عبارت است از مجموعه قواعد کلی که بر رفتار اشخاص که در جامعه زندگی می‌کنند و یا بر ارگانهای حکومت که اداره جامعه را عهده دارند و بر ارتباط افراد با ارگانهای حکومت و در ارتباط با دیگر واحد های سیاسی ظاهر می‌شود و اجرای آن از جانب دولت تضمین می‌گردد. این تعریف تمام رشته ها و شعب مختلف حقوقی را تاحدی در بر می‌گیرد. (مدنی، ۱۳۸۸، ۲۹).

۱-۲-۳- مفاهیم لغوی و اصطلاحی در چند مرحله ای بودن

۱-۲-۴- مفهوم لغوی و اصطلاحی رأی

مفهوم لغوی رأی: رأی در لغت به معنای عقیده، اعتقاد، مشورت می‌باشد. (حاتم زاده، ۲۴ اردیبهشت ۹۵ . www.pajoohe.com).

مفهوم اصطلاحی رأی: در اصطلاح حقوقی به تصمیم دادگاه که برای حل امر ترافعی گرفته می‌شود، رأی می‌گویند که هرگاه راجع به ماهیت دعوا باشد و یا آنرا کلاً یا بعضاً قطع کند حکم است و گرنه قرار است. (همان)